

Ի Լ Ի Ի Ի

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԻ

ՏԿՐԷՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ՆԱԿԱՐԱՐԱՆ

ՏԵՐԴ. ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 18

22 ՄԱՐՏ 1908

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Դաս մը Բնական Աշխարհէն

Բիւզանդ Բէշեան

«Նարեկ» եւ Նարեկացին

Պատիւը. [Յանքէղի մէկ Պատկերով]

Գեղացոյն Տօնը

Ինչո՞ւ Սիրելի

Մի՛ Հայիր.— Զուրիմ Արեւը

Լացող Աղջիկը

Սիրոյ Բնագանցութիւնը

ԶԱՐԵՀ ՆԵՄՑԷ

Յովնաննէս Էժ. Յակոբեան

ԲՐՈՑ. ՅԱԿՈԲՈՍ ՃԷՃԻԶԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԳԻՐ

ԲԻԻԶԱՆԴ ՔԷԶԵԱՆ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԶԻՅԹԷ-ՍԱՐԱՑ

ԹԼԿԱՏԻՆՅԻՆ

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԻՄԵԱՆ

ԱՐԹՈՒՐ ՇՕՔԷՆՀԱՌԷՐ-Ի

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳԻ. ՃԻՀԱՆ

1908

U *u* *f* *u* *p* *u* *y* *u* *i*

Փ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ ԵՒ Շ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Առեւտրական գրասենեակը կը ղրաղլի ամէն տեսակ յանձնակատարական գործերով, թէ ներածական և թէ արտածական վերաբերող : Մասնատրակտ կը ղրաղլի միտադային վաճառքներու յանձնակատարութիւնով : Իր ընդարձակ յարաբերութիւնները՝ գաւառներու և արտասահմանի չափ մը քաղաքներուն հետ՝ այս առնին առաջնակարգ տուելաթիւնը կը կազմեն, որով կարող է յաճախորդներու գոհացում առնելու թիւնը կը կազմեն, որով կարող է յաճախորդներու գոհացում առնելու թիւնը՝ առաջին սկզբունքներն են դործին վարկներուն : Որով, ամէն անոնք՝ որոնք կը փափաքին պատուաւոր, խղճաւոր և վստահելի գործակալութեան մը հետ դործել՝ կը յանձնարարութիւն դիմել այս գրասենեակին՝ այն հաստատ վստահութեամբ թէ՛, որ և է արիւնջ տեղէտելի գոհ պիտի մնան և նպատաւորութիւն : Հասցէ՝ Տիւրիզ-Չատէ խան, թիւ 25, Պոլիս :

Մեր գրասէր ընթերցողներուն կը յանձնարարենք կարգալ և ունենալ Արեւելեան Մամուլի եւամսեայ թիւը : Արեւելեան Մամուլի Տնօրէնութիւնը քաջաբերում պիտի զգայ անշուշտ ինքզինքը՝ իր այս ձեռնարկին ընդունելութիւն գտնելը տեսնելով, որուն փափաքող ենք, ինչպէս պէտք է փափաքող ըլլայ գրասէր հասարակութիւնը և ամէն գրասենեայ անհատ :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՆՈՐ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԷ

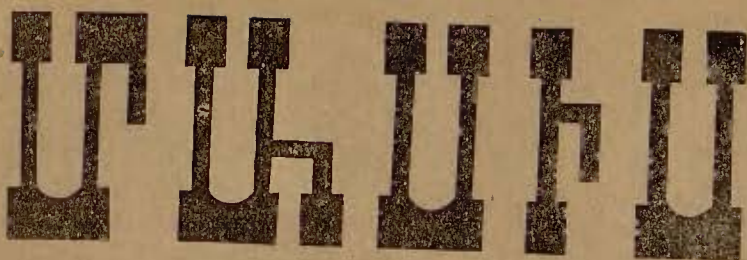
«ՍՏՈՒՆՐԵ ՀԱՆ ԴԷՄԵՐՐՈՒ»

Հեղինակ՝ Յ. Գ. ՄԱՐԿԵԱՆ

Քանակով փաքր, այլ որակով սեղմ մեծութեամբ այս նոր գործը՝ որ կը պարունակէ տառնեակ մը զրահան և բանասիրող հին ու մեծ դէմքեր, իրենց կարեւոր պարագաներով և օրինակելի առաքիչ նութիւններով՝ կը ծախուի թոյր գրավաճառներու քով, Պոլիս և Բերայ Գինը 5 դրուչ : Իրր գտաագիրք աշխարհարարի և եկեղեցական ժամանակագրութեան, բարձրագոյն դպրոցներու և վանական վարժարաններու մէջ ալ կրնայ գործածուիլ այս հատորը արժանարար : Զեղչով մեծաքանակ գնելու համար գրել հեղինակին՝ Յովհ. Աշճեան Գրատունի [Չազմագճըլար] հասցէով :

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Արուեստին թոյր նուրբ պոճանջներուն համաձայն լուսանկարներ ունենալ փափաքողներ՝ կը յանձնարարութիւն դիմել Բերայ՝ Մեծ-Պողոտային վրայ «Սիւնն» լուսանկարչատունը, որուն վարիչը ճամբիտ արուեստագէտի մը խղճաւորութիւնով՝ իր յաճախորդները գոհացնելու և ներկայանալի գործեր պատրաստելու հոգը ունեցող վարպետ մըն է : Կը բնէ այցելել իրեն՝ համոզուելու համար իր արուեստին մէջ զրամ խնամքին :

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՇԱՔԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ - ԽՄԲԱԳԻՐ

ՆՆՈՎԻ ԱՐՄԷՆ

ՏԵՐԴ. ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 18

22 ՄԱՐՏ 1908

ԴԱՍ ՄԸ ԲՆԱԿԱՆ ԱԾԽԱՐՅԷՆ

Մեր դարուն զիտութիւնը ճշմարիտ հրաշալիքներ կը պարզէ մեր աչքերուն առջև : Մանրացոյցը և տարրաբանական զիտութիւններու անօրինակ զարգացումը մեզ կը տանին բնութեան խորութիւններուն մէջ և անկէ վեր կը բերեն մեզի՝ ծածկուած դաղանիքներ՝ որոնք շատ աւելի արժէքաւոր և կարեւոր են, քան այն դանձերը և հարստութիւնները՝ զորս ծովը կլլեր ու իր յատակին վրայ պահեր է, տալու համար միայն անոնց՝ որոնք ճարտարութիւնը կ'ունենան զանոնք վեր քաշելու ու կէտնին ծոցէն : Այսօրինակ հետազօտութիւններու մէջ ամէնէն զարմանալիներէն մէկն է բջիջներու վրայ կատարուածը : Գիտէ՞ք ինչ են բջիջները : Բջիջ կամ խղիկ կոչուածները շատ հետաքրքրաշարժ առարկաներ են՝ որոնք անցեալ դարուն առաջին կէսին մէջ սկսան մասնաւոր հետազօտութիւններու նիւթ մատակարարել զիտուններուն : Ասոնք հիմը կրնան նկատուիլ գործարանաւոր կեանքին : Ամենապարզ ձևն են անոնք գործարանաւոր կեանքին՝ որոնցմէ շինուած են բոլոր բուսականները և կենդանական կազմութիւններու ամենամեծ մասը : Մեր մարմիններն ալ ասոնցմէ կառուցուած են : Ասոնք են այն ազիւսները՝ որոնք կառուցեր են այն չքեղ տաճարը՝ զոր մենք կը կոչենք մեր մարմինը : Արդի հնախոյզները մեզի կը պատմեն թէ՛ Բաբելոնի մեծ թաղաւորը և չինիչը Նարուգոդոնոսոր իր պալատներուն և իրեն յատուկ շինուածքներուն համար պատրաստել կու տար մասնաւոր

աղիւսներ , ա մենապատուական տեսակէն , և որոշելու համար զանոնք
 ուրիշ աղիւսներէ , զբողմել կու տար անոնց վրայ իր անուանին սկզբնա-
 տառը՝ «Ն» : Այս «Ն» գիրը մինչև այսօր բաղւած կը տեսնուի այն
 աղիւսներուն վրայ , որոնք թէպէտ ալ հին պալատներուն որմերը չեն
 կազմեր , — անոնց հիմա աւերուած կործանած ըլլալուն պատճառով և
 աւերուած իրենց առջի նախնական փառաւոր դիրքէն , պարզ , խոնարհ
 պատեր չինելու զործածուելու համար, — բայց կրկին արքայական «Ն»ն հոն
 անոնց վրայ կը մնայ , իբր անկորնչելի բան մը , որ այնչափ դարերէ և
 այնչափ փոփոխութիւններէ ետքը դեռ կը յիշեցնէ թէ՛ անոնցմով եր-

ԲՐՈՑ. ՅԱԿՈԲՈՍ ՃԵՃԻՋԵԱՆ*
 ևն , կրանիթ քարերով՝ զորս իտալիա տուած է , պորփրեով՝ որ Եգիպ-
 տոսէն ընծայուած է : Եւ սակայն ասոնք ամէնքը միացած են կաղմելու
 մէկ կաթողիկէ մը , որ բոլոր աշխարհի հիացումին աւարկան եղած է :
 Բայց ի՞նչ է Ս. Պետրոսը , ի՞նչ է Ս. Պօղոսը , և ի՞նչ են աշխարհիս բո-
 լոր ուրիշ հրաշակերանները՝ բաղդատամբ մարդկային մարմինին , այն
 հոյակապ , փառալից տաճարին , որ չինուած է այն աղիւսներով՝ որոնք
 կը կոչուին կենդանի բլիճներ :

Այդ , երբ բնադէտը իր հետազոտութիւններուն խորերը մխուելով
 կը փնտսէ , կ'որոնէ թռչունի մը , բողբոջի մը կամ կաղինի մը առաջին
 սկզբնաւորութիւնը , կու գայ կը հասնի մէկ եզակի բլիճի մը : Այդ է

[*] Բացառիկ դիպուածով մը՝ 50-60 օրինակներու մէջ յաջողած չըլլալով տպագրութիւ-
 նը Բրոֆ. Ճեճիճեանի պատկերին , Թիւ 16 Մասիսին մէջ , կը կրկնենք զայն , որպէսզի
 անոնք՝ որոնց վիճակած է այդ Թիւերը՝ ունենան յաջող պատկերը մեծանուն գրագէտ-քտրո-
 գիչին , որուն շատոնց խոստացուած աշխատակցութիւնը այսօրեք իրականացուած ըլլալուն
 ուրախ ենք , ինչպէս վստահ ենք Թէ ե՞ն նոս ևս իր գրիչը սիրող մեր ընթերցողները :

Վենդանական և բուսական կեանքին առաջին հիմը : Կը քննեն զայն մանրացոյցին տակ և կը տեսնեն որ ան սնունդ կը ծծէ իր արտաքին պատեանին միջոցով : Բջիջը այսպէս սնանկելով կը մեծնայ , բայց կու գայ ժամանակ մը՝ երբ ան ա՛յնչափ կը մեծնայ որ՝ ալ սլիտի չկրնայ ասպրիլ , նոյն իսկ իր մեծութեան պատճառով . բջիջին կեդրոնը այնչափ կը հեռանայ մակերեւոյթէն որ՝ ալ չկրնար իր սնունդը իրեն քաշել դուրսէն : Արդ . ինչ պէտք է ըլլայ այն ատեն կարելի ընելու համար բջիջին իր կեանքը շարունակելու : Ահա ժամը հասած է . կամ կեանք կամ մահ : Միայն մէկ միջոց մը կայ վտանգին առջևը առնելու համար . վտանգը առաջ կու դայ բջիջին չափազանց մեծնալուն պատճառով . և տեսէք ընտելիւնը ինչ կերպով մահուան սպառնալիքէն կը խուսափի : Մտէք ընտելեան այս ամէնէն ներքին վայրը : Սուրբ ու նուիրական տեղ մըն է ան : Կեանքի ամէնէն ներքին սենեակը , կեանքի խորանը կը պարզուի հոգ . վեր առէք վարագոյրը , տեսնելու համար թէ ինչ խորասորձորդ գործ մը տեղի կ'ունենայ հոն , և ահա մեծ զարմանալիքը աչքերնուդ առջև կը յայտնուի : Բջիջը այդ ճշմարտութիւն մէջ երկուքի կը բաժնուի , իր կէսը կու տայ , կը նուիրէ , որպէս զի անով ուրիշ բջիջ մը դոյանայ և ստոյգ մահէ ազատուի : Կամ իր կէսը սլիտի տայ . կամ սլիտի մեռնի : Կու տայ իր կէսը և կ'ապրի : Իր կէսով ուրիշ նոր բջիջ մը կը գոյանայ , ան կ'ապրի , ու ինք ալ կ'ապրի , որովհետեւ հիմա երկուքին կեդրոններն ալ հեռու չեն մնար մակերեւոյթէն եւ կրնան սնունդ քաշել իրենց՝ դուրսէն : Բջիջը իր ամբողջութեան կեանքը մօրսնցնելով և իր կէսը տալով ու երկու հատ ըլլալով , կը փրկէ իր կեանքը : Բնութեան այս ներքին սենեակներուն մէջ կատարուած անձնուրութեան գործը լուսաշող կերպով մը կը բացատրէ բարոյական աշխարհի ներքին խորութիւններուն մէջ գտնուած այն մեծ սկզբունքը՝ զոր Քրիստոս յայտարարեց , երբ ըսաւ . «Ով որ իր անձը կը կորսնցնէ կը գտնէ զայն» :

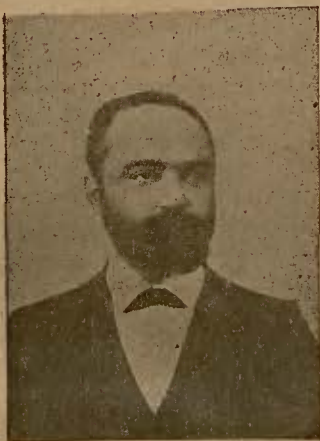
Եւ այսպէս կը շարունակուի մեր բոլոր կեանքի ընթացքին մէջ . որ ատեն որ նախնական բջիջը մեծնայ ու ատկէ մահ սպառնացուի իրեն , ան իսկ և իսկ կը բաժնուի , կու տայ իր կէսը ուրիշի մը ու այս կերպով կը փրկէ կեանքը :

Բնութեան այնչափ խորերէն , կեանքի առաջին սկզբնաւորութիւններէն եկած այս ձայնը , որ ա՛յնչափ լոին ու հանդարտ կերպով մը կու գայ մեզի , կարծես հետզհետէ կը բարձրանայ բնութեան բոլոր գործողութիւններուն մէջ՝ մինչեւ որ անհրաժեշտ որոտումներու պէս կը գոռայ , երբ մահաւանդ կը հասնինք բարոյական սահմաններուն մէջ , ուր Քրիստոս յայտարարած օրէնքը անյեղի , անդրամադրելի կերպով կը կենայ մեր առջև : Կարելի չէ որ անկէ խուսափինք :

Բրոճ . ՅԱՆՈՐԱՍ ՃԷՃԻՋԵՍԵ

ԲԻԻԶԱՆԴ ՔԷԶԵԱՆ

Բիւզանդ Քէչեան ծնած է 1859ին , Կ. Պոլիս , Դում-Գարու Սաղը : Հայրը՝ Յովհաննէս Քէչեան , նախապէս Կ. Պոլիսի մէջ վաճառական , ետքն առանձնորդի վարձակալութիւնով զբաղած է և այս պատճառով կրկին ընտանիքով տեղափոխուած է Կեսարիա , ուրիշ անցած է Ամասիա : Հոն Բիւզանդ Քէչեան Ս. Յակոբեան Վարձարանին մէջ նախնական կրթութիւն առնելէ ետքը , 1872ին Պոլիս եկած է և Մայր-Վարձարան մտած : Հոն կը հանդիսանայ վարձարանին յաջորդացոյն աշակերտներէն մէկը և տակաւին աշակերտ՝ օգնական դաստառի պաշտօն վարել կը սկսի , նախնական կարգերուն Օսմանեանի դասեր տալով : Իր նիւթական

ԲԻԻԶԱՆԴ ՔԷԶԵԱՆ

փնտխին պատճառով , կը սովորի իր դպրոցական շրջանին աւարտումին առանց սպասելու՝ ապրուստը հոգալու հետամուտ ըլլալ : Տեղեւարար վարձարանը ձգելով պահ մը օսմաներէնի , Գրմաներէնի և ամալակալութեան դասեր կու տայ մասնաւորներու : 1876ին կտրճ միջոց մը Մինաս Գաբամանեանին հրատարակած Բազմամէի Մասիսի մէջ օգնական խմբագիրի պաշտօն կը վարէ , և երբ նոյն թուականին նշանաւոր հրապարակագիր Վարդան Փաշա Մամուլը օրաթերթի կը վերածէ , Քէչեան կը գործակցի իրեն : 1877ին երբ Վարդան Փաշա Թէրնիմսլըմ Էմֆեսը կը վարձէ , Բիւզանդ Քէչեան կարեւոր ծախցի մը կ'ըլլայ իրեն և Վարդան Փաշայ մահէն ետքը պահ մը խմբագրուցետ : 1879ին Կ. Իւթիւնեանի Մասիսին խմբագիր կ'ըլլայ և առաջին անգամ զուտ հայերէն լրագրութեան մէջ կը մտնէ : Մասիս՝ այդ թուականին առաջին անգամ օրաթերթի կը վերածուի և իբր մեծ օրաթերթ փայլուն շրջան մը կը լայրէ : 1883ին կը թողու Մասիսի մնացուն խմբագրութիւնը : 1884ին Արեւելի խմբագրապետութեան կը կոչուի և այդ պաշտօնը կը վարէ մինչև 1896 թուականը , միւս կողմէն մինչև օրաթերթ Մասիսի դադրելը աշխատակցելով անոր : Իսկ երբ Մասիս՝ շարժամթերթի կը վերածուի և Արեւելի վարչութեան կ'անցնի , հոն նաև կը հրատարակէ զանազան տնտեսական և մասնաւորապէս ընկերական նիւթերու վրայ յօդուածներ , որոնցմէ ամէնէն նշանակելիները՝ կը մտնեն Հայ Եկեղեցիի ամուսնական վրայ յօդուածներ , որոնցմէ ամէնէն նշանակելիները : 1896ին հիմնադրէ Բիւզանդիանը , զոր տասերօրէնքներուն վրայ գրած ուսումնասիրութիւնները : 1896ին հիմնադրէ Բիւզանդիանը , զոր տասերօրէնքներուն վրայ գրած ուսումնասիրութիւնները : Թէ խմբագրական , Թէ՛ վարչական և Թէ՛ մատակարարական ամէն մանրամասնութիւն հաւասարապէս իր հեղինակութիւնով կը վարունէ : Հեղինակած է նաև Ս. Փրչեան Ազգ. Հիւանդանոցի Պատմութիւնը , Յիւսմանայ Ազգ. Վարչական Նկարագիրով մը և անգլերէնէ թարգմանած Ամերիկացի Տիւթիւս Դիլքով նշանաւոր ընկերարանին եւտնոտոր Ընկերական Նամականին , երկուքն ալ կարեւոր աշխատութիւններ : Իր մտաւորական զարգացումը որչափ սեղմ եղած է վարձարանի մէջ , այնչափ ընդարձակ և համախաղիտական եղած է վարձարանէն դուրս , նշանակելի ինքնաշխատութիւնով մը : Ինքնաշխատութիւնով մեծապէս զարգացնելէ զատ իր Օսմանեանի և Ֆրանսերէնի հմտութիւնը , բոլորովին ծայրէն և ինքնիրեն սորված է Անգլերէն լեզուն որ իրեն համար միջոց մը եղած է ուսումնասիրելու Անգլ-Եւ-Ստրան բարբերը , և անոնց լրագրական ու մտաւորական կեանքը : Սորված է նաև քիչ մը Գերմաներէն : Իր խմբագրական կեանքին մէջ հետեւած է աշխարհի լրագրական կեանքին և իր նախադրած նիւթերը եղած են՝ պատմութիւն , տնտեսագիտութիւն , երևմտական գիտութիւններ և ընկերարանական ուսումներ : 1881ին ամուսնացած է Օր. Երանուհի Այվաթեանի հետ : Ունի հինգ զաւակներ՝ որոնցմէ երեք առաջինները իրենց հօրը կը գործակցին Բիւզանդիանի խմբագրական և վարչական գործերուն մէջ :

“ՆԱՐԵԿ, Ը ԵՒ ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ

Դարեւեկ իվեր Հայ ցեղի ամբողջ սերունդներ սփոփուեւր , կազմուեւր . ոգեւորուեւր եւ կարդալով այս անմահ Աղօթագիրքը , որ գրական աւելի մեծ արժանիքով տիրեւր Է Հայերու միտքին ու սիրտին , քան Թովմաս Գեմբացիի *Նմանութիւն Յիսուսին* լատին ազգերուն մէջ , քան Պրնէրնի *Քրիստոսնային Ողեւորութիւնը*ն անգլիէսաբան ժողովուրդներուն մէջ : Ուրիշ ո՛չ մէկ քրիստոնէայ ազգի մէջ մասեցագիր մը կամ կրօնաւոր մը միայնակ այնչափ ազդած Է ամբողջ ազգին վրայ , որչափ Ս. Գրիգոր Նարեկացիին իր այս անհամեմատ , անհաւասարելի եւ անբարգմանելի հոգեւոր եւ գրական երկովը ազդած Է Հայերուն վրայ : Աւելի անբնդմիջական կերպով , աւելի մօտիկէն՝ Նարեկը խօսած Է Հայերու սիրտին եւ աւելի խորեւն , քան նոյն ի՛նքն Սուրբ Գիրքը : Ինչ հրաշալի կարողութիւն եւ ի՛նչ անբացատրելի զօրութիւն Տառին , Գիրքին , ձեռագիր կամ տպուած Բառին , նկարական ձեւ ու կազմ ստացած հոգեցունց հորհուրդին : Անհաւատութեան ու քերականութեան հովերը եւ փոքորիկները եկած անցած են իր վրայէն եւ «Նարեկ»ը մնացած Է անայլայլ : Միշտ Նարեկն Է ան , Հայ հոգիին հզօրագոյն խնայումը , Հայ հոգեպաշտութեան գերագոյն աւաչը : Անիկա չի կէտար պաղարիւնով տամաբանելու , անհաւատը համոզելու , քերականացը դարձի բերելու : Անիկա վեր Է մարդկային ձեռնարկաւորներէն : Անիկա ամբողջ Հաւատքն Է , Հաւատքը՝ որ բոլորանուեւր անձնատուր կ'ըլլայ հորհուրդին , Աննիւրին , Հոգեկանին , Անտեսանելիին , Անմարմնելիին , բովանդակ այն Իսկային , այն Գերակային՝ որ գերիվեր Է Միտքին : Անոր մէջ բառերը մարդկային տրոններէն չեւ որ կը բղխին , այլ կը հոսին անհասանելի , աներեւակայելի , վճիտ , յորդ աղբիւրէ մը , ուր երբեք չեւ հասած Հայ միտք : Լեզուն ալ ինքնուրոյն Է , իրեն յատուկ , սովորական Քերականութիւններու , Համաձայնութիւններու կապերէն կաշկանդումներէն զերծ , աւելի աղէկ պատճառելու համար այնչափ իսկասիպ , այնչափ ինքնաբոլիս ներշնչումի մը : Դարեւով , անհամար սերունդներ կարդացած եւ օրհնած են այս Մատեանը , գերազանցօրէն ամենամեծ Մատեանը՝ զոր Հայերը ունեցած են Ս. Գիրքի անմահ քարգմանութենէն ետք : Իրենց ուրախութեան մէջ անկէ սորված են չափաւորութիւն եւ խոնարհութիւն . իրենց յաջողութեան մէջ անկէ իմացած են աշխարհի ունայնութիւնը եւ իրենց հոգեւոր ցաւերուն մէջ անով մխիթարուած են , իրենց հոգեւոր յուսահատութեան մէջ անիկա գօտեղնդած , քաջալերած Է զիրենք : Դարեւ պիտի անցնին տակաւին , երկմտութեան , սկեպտիստութեան , հոգեւոր տուայտանքի ու մտաւոր տանջանքի Դարեւ , եւ Նարեկը պիտի մնայ միշտ , պիտի կարգացուի , պիտի սիրուի , որչափ Հայ մը մնայ աշխարհի երեսը :

ԲՈՒՋԱՆԿ. ՔԷՉԵՍՆ

Հրատարակելու առիթով Մասիսի այս քիւին մէջ հանգուցեալ Յովհաննէս ԷՃ. Յակոբեանի պատկերը, զեղեցիկ անակնկալ մը ըրած ըլլալու վստահութիւնով՝ կը հրատարակենք նաեւ պատկերը իր օրդիին՝ համայնքին մէջ ծանօթ սիրուած դէմքին՝ Մարքէն ԷՃ. Յակոբեանի, զոր իր պատկերովը հանչնալ փափաքողներ աշնջալի մեծ քիւ մը կը կազմեն, զիներ հանչցած ըլլալէ ետքը իր երախտաւոր թարեաւի եւ մեծահամբաւ վաճառականի անունով :

ՄԱՐՔԷՆ ԷՃ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

“ՄԱՍԻՍ”Ի ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴՈՒՄԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

Մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք մեր ընթերցողներէն անոնց՝ որոնք համակրական եւ խնդակցական տողերով իրենց շնորհաւորութիւնը կը յայտնեն, Մասիսի պատկերազարդուելուն և ներբողական սրտազին խօսքեր կը նուիրեն Մասիսի մէջ օրէ-օր մտցուած կատարելագործութիւններուն համար : Խոր հաճոյքով կը դիտենք Մասիսի շուրջը եղած այս համակրական արտայայտութիւնները և կ'ապահովենք մեր ընթերցողները թէ՛ մեր տիրական ջանքը և մտասեւեռումը պիտի ըլլայ՝ միշտ աւելի՛ կատարեալին ու զեղեցիկին յառիչ :

Ի ՆՉՈ՞Ւ ՍԻՐԵԼ

Դիպուածին լեռումովը իրարմէ հեռացած էին՝ երեք բարեկամներ՝ որոնք ժամանակին շատ սերտօրէն կապուած էին իրարու : Ուրիշ մէկ դիպուածի մըն ալ բերումովը, տասը տարիներ մը հտքը, նորէն միացած էին անոնք և գարնանային աղւոր՝ օդով մը, հաւաքաբար կը ճաշէին, իւր հին պատուական ընկերակիցներ որոնք կ'օգտուն կեանքի մէկ հանգրուանէն : Բաւական ատենէ իվեր զիրար տեսած չլլալով, կը զարմանային չափազանց քիչ փոխուած ըլլալուն, հակառակ անոր որ քառասունին մօտիկները հասած էին : Շատ չանցած, նշմարեցին որ բարոյապէս ալ շատ փոխուած չէին : Մեծամեծ փառասիրութիւններու չէին հետամտած, ընաւ չէին պայքարած պաթիւներու և մեծութիւններու հանելու համար : Երեքն ալ խոստովանեցան որ, առաջուան պէս, երբ զիրար փոխադարձաբար խորհրդակից կ'ընէին իրենց մտերմասացութիւններուն, սէրը իրենց գլխաւոր զբաղումը կը մնար : Սրտաբայ կերպով կը խօսակցէին և ամէնքն ալ յայտարարեցին որ յոգնած չէին ընաւ սիրելէն, թէ և թօթափած էին ինչ որ կայ հաճոյքներուն մէջ քիչ մը բուռն ու դուռնիկ : Իրենց զգացումները դուռնի, մաքրուած, նրբացած էին : Եւ ամէնքն ալ իրենց սիրահարական կեանքի հաշուեկշիռը ընելով, եզրակացուցին որ կինը չէր որ սիրած էին այնչափ որչափ նոյնինքն սէրը : Այն ատեն, իրենց սրտազեղումի եռանդին մէջ, սկսան պարզապէս վերլուծել ինքզինքնին և ըսել թէ կը սիրէին սիրելը՝ եւ առաջինը խօսեցաւ սապէս .

— Ես կը սիրեմ սէրը, անոր համար որ անոր շնորհիւ մարդ իրապէս կրնայ մոռնալ ամէն բան, ինչպէս նաեւ ինքզինքը . . . : Ես կը սիրեմ, որպէսզի կարենամ ես իմ անձիս ձեռքէն ազատիլ . ինքզինքս կ'ոչնչացնեմ սիրուած էակին մէջ : Շատ մը խաբկանքներ, լքումներ, վատութիւններ ըրին ինձի, բայց ես ընաւ ռիս չը պահեցի այն սիրուհիներու դէմ, որոնցմէ կու գային ատոնք : Երջանիկ եղած ատենս, ամբողջովին անձնատուր եղած եմ անոր, անգիտանալով ամէն ինչ որ սէրս չէր և անկէ դուրս ամէն բանի համար անտարբեր մնալու կարողութիւնը գտնալով : Դժբաղդ եղած ատենս, մտածած եմ որ ա՛լ աւելի ապերջանիկ պիտի կրնայի ըլլալ, առանց ներքին գոյութեանս անհրաժեշտ ու նոյնիսկ քիչ մը կարծր այդ անունդին : Սէրը միակ հրայրքն է որ կրնայ ինքզինքը անուցանել ու բաւել ինքնիրեն : Կը սիրեմ՝ որովհետեւ կ'արհամարհեմ անկէ դուրս ամէն բան :

Երկրորդը խօսք առաւ և ըսաւ .

— Ես կը սիրեմ հետաքրքրութեան համար : Շատ մը յարաբերու .

թիւններ ունեցայ, որոնք միշտ, ինծի հայթայթած զգացութիւններուն ճոխութեանը մէջ խիստ տարբեր եղած են իրարմէ: Ոչ մէկ սէր կը նմանի միւսին, և շատ մակերեսային ըլլալու է մարդ նման գիծեր զանադու համար անոնց մէջ: Եթէ մեր բարեկամը տեսագոյշտ մըն է, ևս անկեղծօրէն կը հաւատամ որ ետագոյշտ մըն եմ: Սիրոյ ատեն, բազմազան փուլերու մէջ ինքզինքս կ'ուսումնասիրեմ. իմ մէջս հազարաւոր տարբեր էակներ կը գտնամ, երբեմն հրէշային կերպով իրարու անհամահալ: Եւ ինքզինքիս կը հայթայթեմ տեսարան մը՝ որուն չափ ոչ ինչ կը զուարճայնէ զիս աշխարհի վրայ և ներկայի սիրունիս, ըլլայ նոյնիսկ սիրուած, նոյնիսկ պաշտուած, սխրալի խաղալիկ մը կը մնայ ինծի համար: Այն արցունքները՝ որոնց պատճառ կ'ըլլայ սն, զիս խաբելով, անհաստարմութիւններ ընելով, զիս չարչարելով, շատ բան կը յայտնեն ու կը սորվեցնեն ինծի իմ բարոյական էութեանս վրայ և ես կ'ապուստ եմ ու կը դանկամ անոնց այնչափ որչափ կը ցանկամ հաճոյքներուն: Տրամութիւններու կամ ուրախութիւններու տակ միշտ անհատին հետաքրքրաշարժ մեքենականութիւնն է որ կը յայտնուի: Ես կը սիրեմ, յիշատակներ միմեկելու և բազմաութեան համար: Անդգայ չը կարծէք զիս սակայն: Հակառակ այնչափ փորձառութիւններու, տկաւրութիւններ ունիմ որ և է մէկու մը հաւ և կ'առարկապէս ընդունակ եմ յուսահատութեան: Միայն թէ իմ մէջս, խորհրդածութիւնը կը պայքարի բնագոյնի դէմ: Դառն զրօսանք մըն է ինծի համար հաստատել թէ՛ չի կայ սիրոյ գիտութիւն մը, թէ ամէնէն տեղեակները, ամէնէն նորմալիտները, ամէնէն փորձառուները նոյն չափով ենթակայ են անտեղեկանքու, որչափ ուրիշները, քանի որ կ'ինը ինքնիսկ աղէկ մը չը զիտեր թէ՛ ինչ է ինք: Սիրոյ վրայ արձակուած վճիռները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ իմաստակութիւն: Սէրը թաւորոն մըն է ուր միեւնոյն թատերախաղը բնաւ չը ներկայացուիր երկու անգամ: Մարդ մը շատ մը զոյութիւններ պէտք էր ունենալ, որպէս զի համարձակէր միմիայն սխրալի վերաբերող իրերու մասին իրապէս անհերքելի մէկ քանի առաձներ միայն բանաձեւել: Կ'ըմբոշինեմ գերագոյն փայփկութիւնը տառապելու այդ մեքենային՝ որ է սիրտը, և կը կարծեմ թէ նոր ստեղծագործութեան մը պահուն կարելի պիտի չըլլար լաւագոյն բան մը հնարել: Միշտ անկեղծ եմ երբ կը սիրեմ, ահա թէ ինչու անբազմատելի հրճուանքներ կը գտնամ սիրելուն մէջ, նոյնիսկ երբ ինքզինքս կը զննեմ ու կը հարցախորձեմ նոյն պահուն: Համբոյրի մոլիները, գգուանքի անյագները, իրենց աճադարանքին մէջ, քիչ մը գութս կը չարմեն:

Իմ գերանրբացած հեշտանքներս համբերատար ու յամբ վերլուծումին մէջ կը կայանան և այն բանը՝ զոր դուք գերագոյն տրարքը կը դառանիք, ինծի համար ամէնէն նուազ կարեւորութիւն ունեցող բանն է սիրոյ մէջ: Ամէնէն գերբնալիրը զլուսի սէրն է: Ես կը սիրեմ,

վերջապէս, որովհետեւ հաճելի է սիրելը, երբ մարդ քիչ մը իմացականութիւն, հազուադէպին ճաշակը և միմիայն ատով զբաղելու միջոցները ունի և զգացումներ ու զգայութիւններ հաւաքելը ճանապարհներ, պատկերներ կամ ծխատուփեր ժողովելու չափ և աւելի կ'արժէ . . .

Երրորդը ըսաւ .

— Ես կը սիրեմ, որովհետեւ վտանգին ճաշակը ունիմ, ես բռնուն ու կրակոտ մէկն եմ . . . չեմ կրնար կէս բան մը ընել : Սէրը ինծի համար ահաւոր մենամարտ մը կը դառնայ, սպաքար մը՝ ուր անընդհատ վտանգի կը դնեմ ոչ միայն կեանքս այլ նաեւ պատիւս, արժանապատուութիւնս, բանավարութիւնս : Ծռւտով ու անհաշիւ խանդավառութեամբ մէկու մը համար, չափ սիրուած հոմանունիէ մը անարկու թշնամի չի կայ : Վտանգի զգայութիւնը, սիրել սկսելուս պէս, իր գրգռիչ կու գայ ինծի : Կը մտածեմ բոլոր այն ծուղակներուն՝ որոնք ինծի կը սպասեն : Անոնք են որ ինծի կը գիւթեն : Այսօր սէրը միայն կրնայ տալ հզօր յուզումներ : Պատերազմը, մարդ կը սորվի մղել : Գիտական կանոններ կան, նախդգուշութիւններ՝ որոնց արդիւնաւորութիւնը ասպարոցուած է : Հեռաւոր երկիրներու մէջ, հիմա կրնան կռուիլ կլիմային դէմ . վտանգաւոր սթօրքներու մէջ ճարտիկութիւնը երաշխաւորութիւն մըն է : Սիրոյ մէջ, բան մը կարելի չէ նախագուշակել : Ես կը սիրեմ սէրը իր պայքար մը, արհաւիրալի այն անակնկալներուն համար՝ զորոնք կը վերադառնէ մեզի և իր վէրքերուն համար՝ որոնք կրնան մեռնել : Ծահաղդական բան կայ սիրոյ մէջ հոն միայն ուր վտանգ կայ : Հսկաւորորդը կրնն է : Գիտե՛մ թէ կիրքը, հրայրքը ուր կրնան առաջնորդել զիս, ինչ ամբարշտութեան վիճերու . թերեւս պիտի կրնայ ոչնչացնել ան իմ աղատ կամեցողութիւնս, մտածումս, անկասկածութիւնս : Ինչ որ զիս կ'առնիքնէ, հաւանական տուայտանքն է անողոք այն անգթութիւններուն մէջ, որոնց՝ տկար սիրողը պատահաբար գիտէ ենթարկել զօրաւորը . մոգական հմայումներու հանդէպ պաշտպանուելիք միտքիս առնականութիւնն է որ կը գրաւէ զիս, ինչպէս նաեւ վտանգներու, խաբկանքներու, թակարդներու դէմ՝ որոնցմով չի նուած է կնկան մը քմահաճ գորովանքը, անընդհատ վերսկսող մարանչումը : Պաշտելի, անբռնելի Հրէշը, իր պղտորիկ ձեռքերուն մէջ, որոնք այնքան կարող են սիրտ մը փշրելու, կը պարփակէ ճակատագիրը անոր որ իր պաշտամունքին կը նուիրուի : Ինչ որ ինծի համար կը բանաստեղծականէ սէրը՝ իր անաւորութիւնն է : Մտածեցէք անգամ մը՝ կնկան մը անձնատուր ըլլալը մարտիրոսութեան մը փափաքովը, ինչպէս նաեւ միշտ անհաւասար դէնքերով, ասպարէզ կարգաւ է սխրալի ու զմայլելի սիրող Գիշատիչի մը :

Երեք բարեկամները վայրկեան մը լուռ մնացին : Զիրար պէտք եղածէն աւելի կը յարգէին, պատմելու համար այն արկածները՝ որոնց

կ'ակնարկէին և ռամիկ չառախօսու թիւններու մէջ հրապարակելու համար
 իրենց սիրահարի դադարախնդրեր : Եւ սակայն , այն ճաշարանին մէջ ուր
 կը գտնուէին , մօտակայ սեղանի մը առաջքը , վտիտ թփիկներով իրենց
 մէջ զտառած , երիտասարդ մը , ապահովաբար սիրային արկածախնդրու-
 թեան եղած գպրոցական մը , խիստ հպարտ՝ իր առաջին այդ յաջողու-
 թեանը վրայ , կը խնդար աղւորիկ , խարտիշահեր աղջնակի մը հետ :
 Եւ , օգտուելով պահիկէ մը՝ ուր զը կարծէին թէ զիրենք տեսնող չի կայ ,
 երկու աղաքը լիաշուրթն համբուրեցին զիրար :

Այդ չարժու մը իր յանկարծականութեանը մէջ , այնչափ երիտա-
 սարդական , այնչափ հմայիչ , այնչափ դժայլելիօրէն խենդուկ էր որ՝ միւս
 սեղանին ճաշակիցները , որոնցմէ չէր վրիպած ան , ժպտեցան :

— Եւ յետոյ , բնկերներս , ըսաւ անոնցմէ մէկը , կան անոնք որոնք
 կը սիրեն , առանց զիտնալու թէ ինչու . . . Եւ թերեւ անոնք ամէնէն
 երջանիկներն են :

ԲՈՒ ԺԵՆԻՍՔԻ-Ի

ՉԻՖԹԷ-ՍՍՐԱՅ .

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՏՕՆԸ

Երանանք , խնկոտ առօրէն ունիստեմ
 Զուարթ , կայսաւ , կարմիր հարսի մը եման
 Հորիզոնին կար անկերուն բացումսքին
 Կը ցրցցեն ժպիտ մը մ'անմիտ հիացման :

Ու կը քոչին ժըպիտ կայծերն անհամար ,
 — Կենդանութեան բազմադոյրս մասնիկներ ,
 Պօղոթերէր բազուն սերունդն անսպառ
 Մայր-Բրնուրեան գգունսկներուն մէջ անմեռ :

Ու զարունը ուկեփըրիք առօրին
 Դգունսկներուն մէջ կ'արքունայ ցնծութեամբ ,
 Էռն գիշերուն երազները կը ցնցին
 Այգուն շէն վառ հակդէսին մէջ անամպ :
 Ու Տօնն անհուն երգի , յայրի , հիացման ,
 Տօն ըրնուրեան , շրջնոյ Տօնն արեւին ,
 Փրքունմերու շայն գիրկին մէջ անսահման
 Կը քրքրըռայ կեանքով , յոյզով ցնծագին :

ՍՐՏԱՇԷՍ ՅՈՒՌԻԹԻԿՆԵԱՆ

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԱՌԻԹ ՄԸ

Մասիս 12-13 զոյգ Թիւր տպաւած ըլլալով մեր քովը , անոր գտած լայն ընդունելու-
 թեան ձեռնամբով , և պէտք ունենալով անկէ բազմաթիւ օրինակներու , կը խնդրենք որ՝
 անոնք որ տպորումին չունին հաւաքածոյ պահելու , հասնին մեզի հասցնել այդ Թիւր , փո-
 խարէն «Մասիսի Մատենադարանի Ա. հրատարակութիւնը եղող Պատմաբանի Ծաղիկ-
 քներ մը ստանալու պայմանով : Փոխան 2 զրշ. արժէքով զոյգ Թիւր մը այս տեսակ արժէքաւոր
 փոխարինութիւն մը կ'ընենք , անմիտքեւապէս պէտք ունենալուն համար այդ Թիւրն Գեղե-
 ցիկ առիթ մը՝ զրատելներուն , որոնք կ'արժէ՝ որ փութան նպաստաւորուելու անկէ :

ԼԱՅՈՂ ԱՂԶԻԿԸ

Ձիւնաբոյր , աղուռ դասակը յենած՝
Սնդուտ բարձին ,
Պասգամին մէջ , տունիս նի՛ցդ դիմաց ,
Կու լայ առանձին :

Վէր կ'առնէ ձեռքը՝ ոսկի փոշեփով
Ծանրաբեռնուած ,

Ու քաշկիմակը կը հանի դողով
Իւ աշխրուն քայ :

Պզտիկ , ծաղկային ու ժանեկազարդ
Թաշկիմակն արդէն

Սլօքէն վար է սպրդիւր , հանդա՛ւրս
Երազայնօրէն :

Փափուկ աղջիկ մը , համակ վիպային ,
Կապուցով գեղուն ,

Սեղմօրէն հագուած՝ կ'ըզգացուի լանջին
Նիւէջն անհուն :

Կը դիտեմ գինը իմ պատշաճին ,
Եւ կը մեղքընում ,

Սլապսոս ոգին ծախ մէջ կարծես ,
Կ'երգէ այս անգամ :

Եայց ան իր ներմակ դասակը յենած՝
Սնդուտ բարձին ,

Պասգամին մէջ , մի՛տս անջայած ,
Կու լայ առանձին :

Միտքիս քիչներ կուտամ որ երբայ
Սնուր կուրծքին տակ ,

Հասկընալու քէ ինչո՛ւ անիկա
Կու լայ խորունակ :

Խիղճի խափքն ունի մերժած ըլլալուն
Սէր մը ինքնակոյ ,

Սուտակեղանի կիբով հալելուն ,
Յանկարքի՛ւն ամբողջ :

... Ուրիշ պատհաններ ալ միտէս անցան ,
Երբ ան կ'առնեցուց՝

Սահաճը գլխուն մագերուն դեղձան ,
Ու խօ՛ւ , հոգեցուց ,

Գարգին վրայէն վեր առաւ դեղին
Կողով գիրք մը նոր ,

Եւ դարձուց շուտով հարիզեան վէպին ,
Թեքերը բոյր :

... Հիմա վստահ եմ քէ այդ գեղամայն
Սղջիկը կու լար ,

Վէպին մէջ մեռած ո՛ր եւ է տնայն
Բօլի մը համար :

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵՆ

ՍԻՐՈՅ ԲՆԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց միայն տարփանքը չէ որ ողբերգական վախճան մը կ'ունենա՞ր
երբեմն, այլ նաեւ գոհացում գտած սէրը յաճախ դժբաղդութեան կ'ա-
ռաջնորդէ քան երջանկութեան : Որովհետեւ սիրոյ պահանջները, սիրա-
հարին անձնական բարօրութեան հետ ընդհարումի մէջ ըլլալով, միշտ
անհաշտ են կեանքի միւս պարագաներուն եւ ապագայի ամուսնական
իր ծրագիրներուն հետ, այնպէս որ այդ պահանջները վերջապէս կը
քանդեն սիրահարին բոլոր ծրագիրները, յոյսերը եւ անուրջները : Սէրը
ոչ միայն ընկերական յարաբերութիւններուն, այլ նաեւ անհատին ներքին
բնավորութեան հանդէպ հակասութեան մէջ կը գտնուի, երբ խնդիրը
կը դառնայ այն տեսակ անձերու վրայ, որոնք սեռական յարաբերու-
թիւններէ դուրս, իրենց սիրունիները կ'ատեն, կ'արհամարհեն եւ նոյն
իսկ կը դարչին անոնցմէ : Բայց մարդկային ցիզին կամքը այնչափ աղ-
ղեցութիւն ունի անհատին վրայ որ՝ սիրահարը կը լռեցնէ իր նողկանք-
ները եւ աչք կը գոցէ սիրած կնոջ թերութիւններուն վրայ, թեթեւ-
րէն կ'աճցնի ամէն բանի վրայէն, չտեսնել կը ձեւացնէ եւ իր տարփան-
քի առարկային կը միանայ միշտ, չափազանց չլացած ըլլալով այն-
պատրանքէն, որ կը շիջանի՝ մարդկային սեռի կամքը գոհացում գտ-
նելուն պէս եւ իր ետին կը թողու կեանքի ընկերուհի մը, արհամար-
հանքի ենթարկուած չարունակ : Այսպէս միայն կարելի է բացատրել
այն երեւոյթը, որով խոհական եւ նոյն իսկ երեւելի անձեր կ'ամուս-
նանան անշահ կիներու եւ մեղերաներու հետ, առանց անդրադառնալու
թէ ինչպէս կրցած են այդ տեսակ ընտրութիւն մը ընել : Ահա ինչո՞ւ
համար նախնիք սէրը կոյր կը ներկայացնէին : Նոյն իսկ կրնայ ըլլալ
որ սիրահար մը քաջութիւնը չունենայ իր նշանածէն հրաժարելու, թէեւ
պայծառօրէն տեսնէ իր սիրած կնոջ խառնուածքի եւ նկարագրի ան-
տանելի մոլութիւնները՝ որոնք տառապալից կեանքի մը չարագուշակ
նշաններն են եւ որոնց երեսէն դառնապէս կը տուայտի արդէն :

Փոյքս չէ բքնաւ քէ յանցաւոր ես .

Լո՞նչ պէ՞տք հարցնելու ետեւ առ երես .

Գիտես , սիրեմք քեզ , ճիշդ եղածիդ պէս ,

Եւ առ չի՞ բաւեր ինձ անհուճապքս ,

Ասոր պատճառը սա է թէ իր անհատական շահը չէ որ կը փնտռէ
ան , թէեւ ինք անանկ երեւակայէ , այլ շահը երկրորդ անհատի մը՝ որ
այդ սէրէն պիտի ծնի : Այդ անշահախնդրութիւնը , որ ամէն տեղ մե-
ծութեան դատաքնիքը կը համարուի , բուն սէրին կ'ընծայէ վսեմ երե-
ւոյթ մը , քանադասողութեան արժանի առարկայ մը : Վերջապէս կը

պատահի որ սէրը հաշտուի սիրուած էակի մը հանգէպ զգացուած ամէնէն բուռն ատելութեան հետ . այսպէս Պղատոն այդ իրողութիւնը բազմապատ է այն սէրին հետ՝ զոր դայիկը կը տածեն ոչխարներուն հանգէպ : Այս պարագան կը ներկայանայ այն ատեն՝ երբ խելովի պէս սիրահարուած մէկը չի կրնար սիրուիլ , հակառակ ամէն ճիգերու . և թախանձանքներու . —

Կը սիրեմ բայց կ'ատեմ զայն . — ՇԷՅՔ՝ԲԻՐ

Սիրուած անձին հանգէպ անուցուած ատելութիւնը այնչափ կը սատականայ և այնչափ առաջ կ'երթայ որ՝ սիրահարը նախ կը սպաննէ իր տարօրէնին և ետքէն՝ ինքզինքը : Ամէն տարի այդ կարգի օրինակներ անպակաս են լրագիրներուն մէջ : Որչափ ճշմարտութիւն կայ Աէօթէի մէկ ոտանաւորին սա տողերուն մէջ . —

Արհամարում սէր ու ատրեք գեհեցային
Ռեմցմով կ'ուզէի բռել անէծք մը ուժգին :

Չափազանցութիւն չէ՝ երբ սիրահար մը անգթութիւն կը նկատէ իր սիրեցեակին ցոյց տուած պաղութիւնը , կամ այն հաճոյքը զոր կը զգայ տառապեցնելով զինքը : Եւ իրաւ սիրահարը հակումի մը աղղկցութեան տակ կը զտնուի , որ միջատներու բնաղղին պէս , հակառակ բանավարութեան , կը բռնադատէ իր նպատակին դիմել անպատճառ , զանց ընելով ամէն բան : Մէկէ աւելի Բէթրարքներ հարկադրուած են իրենց ամբողջ կեանքին մէջ անյոյս կերպով քաջքրտելու իրենց սէրը , չգթայի մը պէս , ոտքի անցուած երկաթէ դնդակի մը պէս , անտառներու մեռնութեան մէջ հառաչներ արձակելով : Բայց միակ Բէթրարք մը կայ , լատնաստեղծական ձիրքով օժտուած և անոր միայն կը պատշաճի Աէօթէի սա գեղեցիկ ոտանաւորը . —

Երբ իմ ցաւին մէջ մարդը մնաց լուռ ,
Ասնում մը պարզեց իմ ցաւապանքս սուր :

Մարդկային ցեղին ոգին միշտ կը պայքարի սիրող անհատներու պաշտպան ոգիներուն հետ , անոնց հալածիչն ու թշնամին է , միշտ պատրաստ՝ անկարեկից կերպով փճացնելու անձնական երջանկութիւնը , պարզապէս իր նպատակին հասնելու համար : Շէյքսպիր օրինակ մը կ'ընծայէ մեզի Համլէթ Զ . թատերախաղին մէջ : Մարդկային ցեղը , ուր արմատ կը բռնէ մեր էութիւնը , անհատէն աւելի հնազոյն և անմիջական իրաւունք ունի մեր վրայ ու իր գործերը մերիններէն առաջ կ'անցնին : Նախնիք զգացած են այդ բանը , մարդկային ձեզին ոգին անձնաւորելով Քուրիտօնի մէջ , թշնամի ու անդուծ չաստուած մը , հակառակ իր մանկական երեւոյթին , վարկարեկ եղած չաստուած մը , քիչոտ ու քննացող սատանայ մը , և սակայն չաստուածներու և մարդոց ճակա-

տագիրին տէր : Մահացու հետեր , աջակապ մը և թեւեր կը կաղմին իր խորհրդանշանները : Թեւերը ցոյց կու տան անհաւատարմութիւն , իրր սովորական հետեւանք այն յուսախաբութեան՝ որ առաջ կու գայ գոհացում գտած տենչանքէն : Մարդկային ցեղին նպատին ձեռք բերուած անձնական երանութեան մը պատրանքին վրայ կը հանդէի անորփանքը , որով մարդկային ցեղին հարկը վճարուելուն պէս , յուսախաբութիւնը պէտք է անհետ ըլլայ : Սակայն այնպէս չէ : Մարդկային ցեղին ոգին , որ անհատին տիրացած էր , նորէն անկաշկանդ կը ձգէ մարդը : Անոր կողմէ լքուած , իր թշուառութեան անձուկ սահմաններուն մէջ ինկած վերստին , զարմանքով կը տեսնէ որ՝ այնչափ վսեմ , զիւցաղնական ու անվերջ ճիգերէ ետքը՝ ուրիշ բան չի մնար , եթէ ոչ զգայարանքներու դսեհիկ գոհացում մը . հակառակ ամէն անկալութեան , առաջուրնէ աւելի երջանիկ չի դաներ ինքզինքը : Կը նշմարէ թէ մարդկային ցեղի ոգին խաբած է զինքը : Այսպէս ընդհանուր կանոն եղած է սա բանը . Թէզէ երջանիկ ըլլալէ ետքը կը լքէ իր Արիանը : Բէթրարք իր տարիանքին գոհացում ստլուն պէս՝ երգը կը դադարեցնէ , նման այն թուռունին որ՝ ալ չերգեր , երբ հաւկիթները ցրուած են բոյնին մէջ :

Անցողակի զիտեկ տանք թէ՛ սիրոյ իմ ընազանցութիւնս ապահովաբար անհաճոյ պիտի թուի սիրահարներուն , որոնք ծուղակը ինկած են : Եթէ դատողութիւնէ զուրկ չըլլային անոնք , իմ գտած հիմնական ճշմարտութիւնս կարող պիտի ըլլային իրենց սիրոյն յաղթել , քան թէ ուրիշ որ և է ճշմարտութեան միջոցով : Սիրային ամուսնութիւնները մարդկային ցեղին օգուտին համար կը կնքուին և ո՛չ թէ անհատին չահին համար : Իրաւ է որ անհատները կ'երեւային թէ՛ իրենց անհատական երջանկութեան համար կ'աշխատին , մինչ րուն նպատակին տեղեակ չեն . և այդ նպատակը ուրիշ բան չէ , եթէ ոչ էակի մը ստեղծումը , որ իրենցմով միայն կարելիութիւն կը ստանայ : Միեւնոյն թելադրութեան անսալով , բնականաբար պէտք են իրարու միանալ կարելի եղածին չափ լաւագոյն կերպով : Բայց յաճախ , սիրոյ էութիւնը կաղմող այդ բնազդական պատրանքին պատճառով , այդպէս կաղմուած զոյգը բոլորովին անհամաձայն կը գտնուի իրարու հետ , կեանքի միւս ամէն պարագաներուն մէջ : Այդ բանը կը զիտուի այն ատեն , երբ յուսախաբութիւնը կը ցցուի ճակատագրականօրէն : Եւ կը պատահի որ՝ տիրային ամուսնութիւնները մեծ մասով դժբախդ կ'ըլլան , որովհետեւ հապաղայ սերունդին երջանկութիւնը կ'ապահովեն՝ ապրող սերունդին սաչուն : Ո՛վ որ սիրով կ'ամուսնանայ , ցաւով պիտի ապրի , կ'ըսէ պանիական առածը :

Պ Ա Տ Ի Ժ Ը

[ՅԱՆՔԷՋԻ ՄԷԿ ՊԱՏԱԵՐՈՎ]

ՆՈՐ-ՀԱՐՍԵՐՈՒՆ ԶՕՆՈՒԱՄ

ԱՆՁԵՐ.	Աղամ	} Տխար Զայգը:	Տեսարանն է Գրախի մէջ: Անկու-
	Եւս		մին հեհեւեալ առաւուն:
	Զայն մը		

Ա.Գ.Ս.Մ. . Հրամմէ՛. սա եղածին կը հաւնինս կոր :

ԵԻՍ. . Է՛յ ինչ ընեմ , յանցանքը ի՞նչ է :

Ա.Գ.Ս.Մ. . Հապա որո՞նք կ'ուզես որ ըլլայ :

ԵԻՍ. . Հարցնելու աւելորդ է , էրիկ-մարդ չե՞ք մի , կ'ընէք կ'ըլլաք , ետքը ամէն բան մեր վրայ կը ձգէք :

Ա.Գ.Ս.Մ. . Ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսես , հոգիս , խնդիրը ինքնին շատ պարզ է : Եթէ դուն չըլլայիր , կը կարծեմ որ ես միտ-միտակ այդ յանցանքը կ'ընայի . գործել : Դուն չեղած՝ ես ոչխարի պէս մարդ մըն էի , խելօրիկ խելօրիկ կը նստէի կ'ըլլայի . Տէրոջը կամբին միշտ հնազանդ , ամէն առնն պարկեշտ , ամէն ատեն հլու և ազանդապէս մինչև մեռնիլս տոանկ խաղաղիկ կեանք մը պիտի անցընէի եթէ . . . Եթէ չար բաղդէս , զէմ չըլլայիր :

ԵԻՍ. . Վա՛յ . հիմա՞ ատանկ եղաւ :

Ա.Գ.Ս.Մ. . Բայց չէ , աշխարհիս վրայ տեւողական երջանկում չկայ : Ան ի՞նչ աղ-
տը օրեր էին : Առտուն կանուխ կ'ըլլայի . նախաճաշէս անմիջապէս ետքը՝ սոսնկ պոռոյտ մը ,
սքանչանալու , հիմա՞նք համար արարչագործութեան այս միլիոնաւոր հրաշալիքներուն վրայ ,
— թէ և դուն դեռ չի կայիր , — միշտ ուրախ , միշտ զուարթ էի . հոգ , մտմտութեամբ , ճանձրոյթ
ինծի համար անձանոթ բաներ էին . իբր բարեկամ , իբր ընկեր , ասանց ամէնէն լաւագոյ-
նը , ես , և դարձեալ ես :

Ինքզինքին ձգուած էակ մը , զերադրապէս երջանիկ , ասանց պարտախնամեանս և մա-
նաւանդ ասանց պարտքի : Մինչև երէկ հազուադէպ վրայ չէի մտածած , և այսօր ձեր շնոր-
հիւք , տիկին , դերձակի մը գոյութեան պէտքը կը զգամ : Եւ այսպէս օրը իրիկուն կ'ըլլար .
ո՛չ վաղը կար և ո՛չ երէկ : Գիտեմ թէ ի՞նչ իմար մարդ ըլլալս կը զգամ , իր ամէն տան-
ջանքներովը և ամէն զրկանքներովը : Եւ ըսել թէ ես ձեռքովս տունս վիցուցի . ինծի ո՛վ
ըսաւ որ ասանկ ծանր՝ քուն մը ունենամ : Օր մը , չեմ գիտեր ինչպէս եղաւ , սոսնկ ծառի
մը տակ երկնցայ . քունս տարեր է . մշիկ-մշիկ կը քնանայի կոր . յանկարծ սա քովս կըսք կըսք
կ'ըլլամ , աչքերս կը բանամ և զիմացս քեզ կեցած կը տեսնեմ : Այդ վայրկեանին կարծես աշ-
խարհ ինծի տունն է : Արեւէն ալ պայծառ էիր և լուսինէն ալ աղւոր . շուարեցայ , լեզուս բեր-
նիս մէջ կապուեցաւ , ինքզինքս կորսնցուցի , ինչ ըսելիքս չգիտեցայ : Եւ , Տիկին , այդ
վայրկեանէն կը սխալն ցաւերս ու վիշտերս :

ԵԻՍ. . Ապերախտ , մինչև երէկ խելքդ ո՛ւր էր : Շրթունքներէդ մեղր ու շաքար կը
հոսէր . հոգիս սոսնկ , խաշինկա նանկ , վարդագոյն պէպէս , կապոյտ հրեշտակ , օրս , արեւա-
օր մէկը յիշեմ . ի՞նչպէս հաճելի երեւնալը չէիր զիտեր , զիմացս հազար կտոր կ'ըլլայիր .

քղանցքէն մտա մը չէիր հետանար , և այս ամէնը մոռնալով , անգթօրէն երեսիս կու տաս այսօր քանցանք մը՝ որ չեմ գիտեր ո՞ր ատօմիման իմա է : Ես քեզի ի՞նչ եմ ըրեր , չա՛ր :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Ա՛խ ադ բու լեզուդ :

ԵՒԱ. . Իրաւունք չունի՞մ. ըսէ՛ :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Այո՛ , բայց խոստովանէ որ եթէ դուն չըլլայիր , ես ինքն իր զլխուս ատանկ բան չէի կրնար ընել : Ընդունէ թէ ատանց կնկան յանցանք չի կրնար գործուիլ :

ԵՒԱ. . Ատ ո՞վ է ըսեր .

Ա.Գ.Ա.Մ. . Cherchez la femme , Տիկին , cherchez la femme .

ԵՒԱ. . Ադէկ որ ադ ալ սորվեր էք . ըսել է որ եթէ ես չըլլայի :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Երկան ըրիր , ահա ըսի . եթէ դուն չըլլայիր , ես ստիպուած չէի ըլլար՝ գէշ վնարող վարձակալի մը պէս դրախտէն ելլալ երթալու :

ԵՒԱ. . [Անապարանքով] . Ինծի հո՞ս պիտի ձգես :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Ձէ դժբաղդարար :

ԵՒԱ. . [Հեծկիցալով] . Անդո՛ւժ , բայց մի՛ մոռնար թէ երէկուան Եւան ես եմ :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Երէկուանը ըլլալուդ շատ չեմ ցաւիր . բայց վաղուանն ալ պիտի ըլլաս : Ահաւասիկ խնդիրը ո՛ւր է :

ԵՒԱ. . Ձի հաւնեցա՞ր . չես ուզեր նէ ես մօրս . . .

Ա.Գ.Ա.Մ. . Վա՛յ , մա՛յր ալ ունիս եղբեր . եթէ մխթարուած ինձ մը ունիմ՝ ան ալ մի վերցնէր , կ'աղաչեմ :

ԵՒԱ. . [Կուլայ] . . .

Ա.Գ.Ա.Մ. . Ա՛դ պակաս էք : [Մեկուսի աչեքը երկինք յառած] Ա՛խ , Աստուած իմ , Աստուած իմ , ես քեզի ի՞նչ էի ըրեր որ սաւիկա դիմացս հանեցիր : Ա՛դ չի բուեր , պէտք էր՝ որ կեանքիս մինչև վերջին ժայրը այդ բեռը ուսերուս վրայ տանիմ . կեանք մը յոգնուած ինձով , տանջանքով լեցուն :

ԵՒԱ. . Թո՛ղ չի ծնէիր :

Ա.Գ.Ա.Մ. . [Եւաի դառնալով] . Քեզի հետ խօսող չի կայ : [Նսրէն ինքնիւրեմ] Ըսենք թէ՛ իրաւ , ես ալ քիչ շատ յանցանք ունիմ . վայրկեան մը այսպէս ընդունինք . բայց պատիժը արդար չէ . ամբողջ ծանրութիւնը իմ վրաս կը մնայ . և մինակ ես կը դատապարտուիմ . Հո՞ս ալ կալանքիբի : Ահա անօրինութիւն մը որ ուզիլ չէ :

ԵՒԱ. . Լաէ՛ , Աստուածոյ կարգադրութիւններո՞ւն ալ կը խառնուիս . սըլոր նայէ՛ :

Ա.Գ.Ա.Մ. . [Ձեռները երկինք բարձրացնելով] . Ո՞վ Տէք , ինչո՞ւ . . .

ՁԱՅՆ ՄԲ. . Աղա՛մ , Աղա՛մ :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Հա՛մմէ :

ՁԱՅՆ ՄԲ. . Կը կարծես որ ե՛ս , իմ անհուն բարութեանս մէջ , անիրա՞ւ բան մը ըրած ըլլամ . հանդարտէ : Ես ամէն բան տնօրինած եմ . Յանցանքը կէս առ կէս գործած էք , և իբր պատիժ ձեր անհնազանդութեան , կը դատապարտեմ քեզ և բու յաջորդներդ , իրենց հացը քրտինքով ուտելու :

Ա.Գ.Ա.Մ. . Իսկ անո՞ր :

ՁԱՅՆ ՄԲ. . Այս անգամ իրեն համար բացառութիւն մը կ'ընեմ . բայց իր նմաններուն իբր պատիժ կու տամ . . .

ԵՒԱ. . Ի՞նչ . . .

ՁԱՅՆԸ. . Կեսո՛ւր մը :

ՄԻ ՀԱՅԻՐ

Մի հայիր, աղւն'ր, մի' հայիր,
Ան ալֆովդ մի' հայիր,
Երբ դըռնէն դուրս կ'երեւաս
Ան ալֆերով մի' հայիր,
Ես քառ չեմ որ քան չի մնամ [*]
Ան հայերուդ դիմանամ:

Մի' հայիր, մի' հայիր
Աստուած սիրես, մի' հայիր,
Թե հանդիպես ու հայիս,
Հոդ ու մախիր կ'ընես իս,
Հոդ ու մախիր ոտիդ քակ
Իրաւ, պատիւ փառփռեակ
Բայց ըման աշխարհի վկայ որ
Դեռ հովցուկ [**] մ'եմ պաշտօնալ:

Աստի կ'ըսեմ որ, աղւն'ր,
Այ չի պահես իս տեսնոր,
Երբոր հանդիպես, հայիս
Շիտակն ըսես հոգիիս:

ՋՈՒՐԻՆ ԱՐԵԻԸ

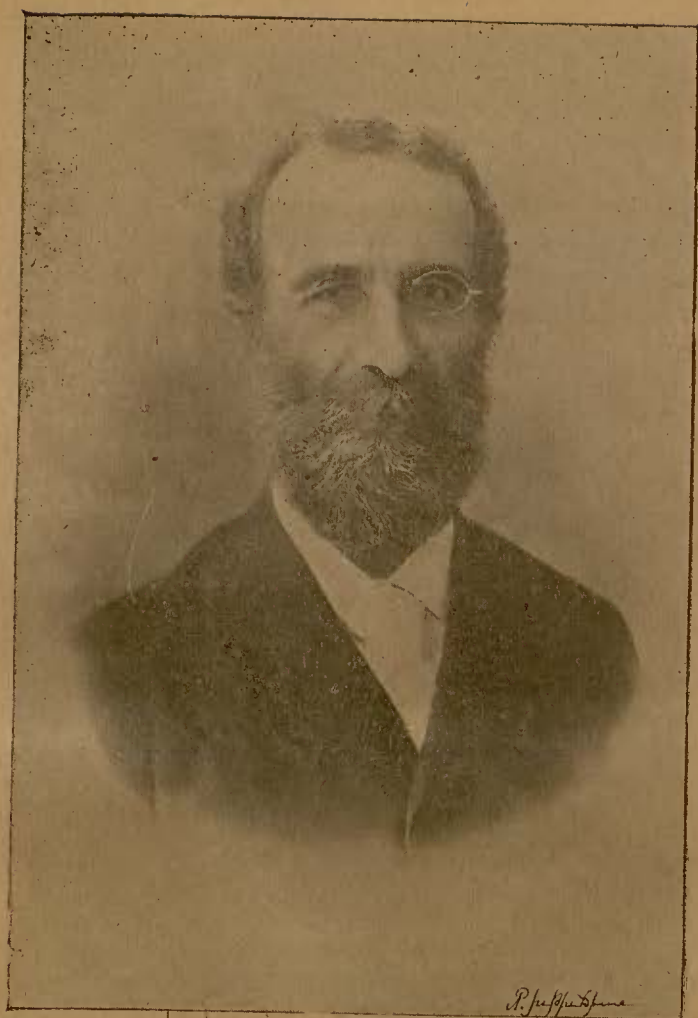
Արեւն երեսին արեւ
Երկու ալֆեր զոգ արեւ
Այ մընա՞ց երկինքը արեւ,
Երբ շաւ հայիք երեսին
Իրնձոր կըտրիկ դեմքին
Բան մը կըլլի ինք ամբողջ
Կ'ըսես ալ ի՛նչ մընամ ողջ:

Ան հիւսա մեջ մեր գեղին
Աղբերին մօտ մեծ ծառին
Հոն արեւ մըլ ջուրն ինկեր
Կ'ըսես հոն երկինք մը փեր:

Թ. Լ. ԱՍԻՆՅԱՆ

[*] Իմանամ:

[**] Ժող. ոճ. — Ըսել է՝ «դեռ շատ կ'ենն եմ»:

ՄԱՀ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՖ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԴԱՆՈՑՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱԶՄԱՐԴՈՒՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

Արայոյց վճակցութեան մը առիթ եղաւ ընդհանուրին՝ մանր ծանօթ դրամաւէր Է. մեծանուն բարեւար Յովհաննէս ԷՖ. Յակոբեանի, որ իր զործօն կեանքէն խառնած, տունին խաղաղ հանդարտութեանը մէջ կ'ապրէր։ Իր մահով կ'անհետանայ համայնքէն նշանաւոր դէմք մը՝ որուն կորուստը մեծ պակաս մը կը ձգէ։ Ինք որչափ մեծամասնօրէն վաճառական ու դրամաւէր, նոյնչափ երախտաւոր բարեւար մըն էր եղած Ազգին մէջ, անխնայ առատաձեռնող իր նուիրատւութիւնները եւ բարեգործութիւնները բարեկապակ ձեռնարկներու։ Արժանաւորապէս սիրուած եւ յարգուած դէմք մըն էր, որուն զործերը անմոռանալի յուշարձան մըն են իր բազմադիւն անունին։ Իր անհամար զործերէն յիշենք միայն Հիւանդանոցի շինութեան առիթով տուած մեծագումարը նպաստէն զոս, վերջերս իր ծախսով կառուցած շէնքը, Սամարիայի Ս. Գեորգ եկեղեցիին շինութեան ծախսերուն վէժին վնասումը, Մանչեսթրի Հայ գաղութին եկեղեցիին շինութեան մէջ ունեցած կա-

«Եւուր մասնակցութիւնը, եւ կըրօւքեան եւ կարօտութեան անունով ամեն բարեկարգական ձեռնարկներու քաւմ մեծ նպաստները, որոնց քաւմը երկար շարք մը կը կազմէ : Յովհաննէս է՛. Յակոբեան բնիկ Պոլսեցի էր, ծնած 1835ին, եւ նախնական ուսումը ստանալէ ետքը քաղաքին վարժարանի մէջ, պատշիկ հասակէն մտած էր առեւտրական ապրելակի մէջ, իբր ծոպագործ համեմատեալութեամբ մը : Քառասունըօրը տարի առաջ տնտեսական եւ Օրթոքսոքի ժամէ է՛. ձանքեանի աղջկան Օր. Երանուհիի հետ, եւ զուակ մը ունեցած այդ ամուսնութենէ՛ն՝ Մարտէն է՛. Յակոբեան, որ իր բարեկամութեամբ հօրը ազնիւ ձիւրերը, բարեգործ նախնիները, զգալարեւտաստէր ոգին ժողովագրար կը մարմնացնէ իր վրայ : 45 տարի առաջ, առեւտրական համեմատ վիճակի տէր անձ մը, իր եղբորը հետ կը զբաղէր առեւտրական պարզ գործով մը : Այդ միջոցին գործերէն ընդարձակելու նպատակով կ'ուղեւորի Մանչէսթը, հոն վարելու համար իրենց Յովհաննէս Տաւրը, որուն Պոլիսի ներկայացուցիչն էր եղբայրը Միխայէլ է՛. երկու եղբայրներու աշխուրջ գործակցութեան շնորհիւ գործը կը տարածուի եւ իրենց Տաւրը լայն հռչակ մը կը բռնէ : Յովհաննէս է՛. Յակոբեան իր ժամանակը, լուրջ ու ազնիւ բնաւորութիւնով մեծ յարգանք ու համարում կը վայելէր անգլիական քաղաքացիներու մէջ : Ինք առաջիններէն էր այն Հայերուն, որոնք Մանչէսթը հաստատուած էին : Բարիքի տղիւր կը կոչէին զինքն եւ այն որակումը ճիշդ էր : Քառասունըօրեան շարքներու պատշիկական գործունէութենէ մը ետք, որուն միջոցին անսաման վարկ կը բռնէ անգլիական հրապարակին վրայ, Յովհաննէս է՛. Յակոբեան կը դառնայ Պոլիս, եւ եղբորմէն զատուելով կը հաստատուէ իր դրամատունը, որուն ընդարձակ գործառնութիւնները եւ վայելած դիրքը համեմատեալ են : Այդ տունէ՛ն՝ զոր իր որդին Մարտէն է՛. Յակոբեան ետէն առելի կ'ընդարձակէ, իրաւունքով զայն վարկի մը, համարի մը՝ որուն նմանը հռչակ կ'ընայ քաւմի թէ ոչ մէկ տուն վայելած է թէ տեղացիներու եւ թէ օտարներու աշխիւ : Ուրը տարի առաջ, յօդագար եւ սիրի ծանր

հիւանդութիւնը կը սնայէին զինքն գործէ առուիլ, եւ հանդարտ կ'եմէ մը վարել Բերաի իր բնակարանին մէջ, որ իր կեանքը աւարտեց : Իր բնկերական համարին եւ բարեգործի անունին արժանաւոր յարգանքի եւ համապատեման ցոյց մը եղաւ յուլարկաւորութիւնը, համախմբելով իր դազաղին շուրջը Ազգին ամեն դասակարգի ներկայացուցիչները, ինչպէս օտար հանդիսականներու ընթերցում ստաւար բազմութիւն մը : Մեծալայելուչ հանդիսաւորութեան երեւոյթ մը զգեցած էր Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, որ ա'բողջովին լուսազարդուած էր : Դասին մէջ սգակիր կեցած էին Ս. Գրիգորիս Վարդապետ Պալատեան, Բերաի Եւանեան Վարժարանի մանչ եւ աղջիկ առակերները եւ Ազգ. Որբանոցի սաները, իրենց ուսուցիչներուն հետ, Գալմանն Որբանոցի Մայրը եւ ֆայրերէն մէկը, Սամարիայի եկեղեցիին քանոնաներու զատը, Բերաի եւ Պէտի-Թաշի քանոնաներէն ոմանք : Իսկ այդ կողմի դասին ետքը կեցած էին Մարտէն է՛. Յակոբեան՝ հովր ունենալով իր բարեկից Տիկինը, հետեւ Տիկին Գ. Կիւմիւրեկեան, Տիկին Հերիսա Շալմեան եւ հանգուցեալին հօրեղբորորդին Գրիգոր է՛. Յակոբեան. իսկ Հայ եւ օտար բարձրասիւնան անձնաւորութիւններէ կազմուած հոծ բազմութիւն մը յուլարկաւորներու ամբողջովին գրուած էր եկեղեցին : Ժամը 7ին սկսաւ մեծերական կարգը : Կը նախագահէր Ս. Պատրիարք, շուրջը ունենալով Ս. Հմայեակ, Ս. Գեորգ, Ս. Գաբրիէլ եւ Ս. Մովսէս Սրբազանները, բազմաթիւ վարդապետներ ու քանոնանք : Դպիրներու ստաւար խումբ մը կը կատարէր երգեցողութիւնները, Արարողութիւններուն աւարտումէն ետք, Ս. Պատրիարք խօսեցաւ դասականաբար, բնաբան տանելով Սողոմոնի «*Եւսիք յարի հանգիսի իմաստութիւն*» խօսքը : Վեր առաւ սիրին բարութեան առաւելութիւնները եւ անոր ունեցած անհղութիւնները բարութեան հետ, Շեշեց թէ վայն իմացական ձիւրերը չեն որ իմաստութիւն կը նկատուին, այլ հետեւ սիրին բարութիւնը, որ բնաւ յաջողութեան արգելիչ չէ : Ընդհակառակը, քաւմ, բարութիւնը կ'ընայ մարդս յաջողութենէ յա-

չողութիւն առաջնորդել : Ըսաւ թէ ասոր
օրինակը հետուէն չպիտի փնտռէ, այլ պի-
տի պատմէ միայն կեանքը ներկայ հանգուց-
եալին : Յիշեց թէ Յակոբեան հարազատ-
ները համեստ սկզբնաւորութիւն մը ունե-
ցած են, եւ իրենց սիրտի բարութիւնովը
նեղեցեալ առաջացած եւ հասած են նա-
խանձելի բարձրութեան մը եւ պատիւի մը,
թէ՛ օտարներէ եւ թէ մեզմէ գնահատուած :
Շեշտեց ու բունց հանգուցեալին հանքո-
գոյտ բազմաթիւ բարեգործութիւնները : Եւ
հանգուցեալին օրինակը իբր կեանքի շա-
ւիղ եւ նեղեցիկի տխրար ունենալ յանձնա-
րարեց : Երբ դասերս նախապէս աւարտեցաւ,
կազմուեցաւ քաւորք : Առջեւէն կ'երթային
պարսկ. դեսպանատունի եւ սնդ. հիւպա-
ստարանի զաւազներ, Պատրիարքարանի եւ
քաղաքին բարապետներ : Յետոյ կու գային
ծաղկեպտակները, նախաժամ Տիկին Երա-
նուհի Յակոբեանէ, Տէր եւ Տիկին Մար-
թէն Յակոբեանէ, Յակոբեան Տանի պաշ-
տօնէտէրներէն, Սամարիայի Թաղ. Խորհուր-
դէն, Սկիւսարի, Դուռ-Գարուի, Սամա-
րիայի եւ Պալարի Աղետախնամներէն,
Կէլվէի Ազգ. Վարժարանէն : Պապներէն
եւսր կու գային դպիրներ եւ վարժարաննե-
րու աշակերտներ, եկեղեցական դասը եւ
դպրար, որուն հովիւ կ'երաններ կը կրէին՝
Տեառ՝ Առեւն Առեւնեան, Կարապետ Խո-
րասանեան, Տրամ Կիւմիւլեցիեան, Եր-
ուանդ Աստուածատուեան, Տօթ. Հրանտ
Մասքեռեան եւ Եղուարդ Էսաեան. իսկ
ծաղկեր կը կրէին՝ Տեառ՝ Յարութիւն Աս-
լանեան, Գրիգոր Կիւմիւլեցիեան, Արշակ
Գարակեօղեան, Վանան Էսաեան, Տօթ.
Շահապալ եւ Եանթօ պէյ Եռանիսի : Թափօրք
մինչեւ եկեղեցիին դուռը առաջացաւ, երբ
ներկաները եկեղեցիին մէջ իրենց ցաւակ-
ցութիւնը կը յայտնէին հանգուցեալին որ-
դին Մարթէն է՞՞ Յակոբեանի, իր Տիկ-
նոջը եւ Գրիգոր է՞՞ Յակոբեանի : Մեծա-
քիւ կառնեաւ քափօրք մը, շեղ մեռելա-
կառքը ուղղուեցաւ Ուն-Գարանի կամուր-
ջը. դպրար շոգնեալովով մը փոխադ-
րուեցաւ հանդիպակաց կողմը, ուր կրկին
մտնելակառքին մէջ դրուելով շարունակեց
իր համբան դէպի Սամարիայի Ս. Գեորգ

Եկեղեցին : Տեղին Հայ, Յուն եւ Հռոմեա-
կան եկեղեցիներուն զանգակները խորտեմ
կը դողանջէին. Ս. Գեորգ եկեղեցիին առ-
ջեւ կը սպասէր եկեղեցական դասն ու
դպիրներէն բաղկացած քափօր մը, որ դի-
մաւորեց եւ պատշաճ աւետարաններ ու
շարականներ կարդաց : Հոն բազմաթիւն
մը լեցուած էր եկեղեցիին շուրջը եւ շը-
ջափակք : Յետոյ քափօրք ուղղուեցաւ
դէպի Ազգ. Հիւանդանոց : Հիւանդանոցի
բոլոր պաշտօնէտները եւ եկեղեցական
դասը հաստատութեան դուռէն ընդունեցին
դպրար, որ եկեղեցական կարգով առաջ-
նորդուեցաւ եկեղեցի. երբ Յակոբեան յար-
կաբաժինին առջեւէն կ'անցներ, նոյն բա-
ժինին մէջ աշխատող Հայ ու Անգլիացի
հիւանդապահուիչները եւ Ուրբանոցին երկ-
սեւ ուսանողութիւնը քափօրին անցան եր-
կու կողմը կարգով սպասիր կեցած էին,
արտատարար աչքերով : Եկեղեցիին մէջ
կատարուած շեղ արարողութիւններէն ետ-
քէ, դպրար՝ զոր կը կրէ Յակոբեան Դա-
մասնունքն պաշտօնէտները, փոխադրուե-
ցաւ եկեղեցիին առաջ խորանին հիւղ եւսր
յայտապէս պատշաճաւով վիմափոր գե-
րեզմանը, ուր ամփոփուեցաւ դպրար եւ
վրան գետնուեցաւ մանկակներէ. հիւս-
նուած շեղ խաչ մը, զոր նուիրած էր հան-
գուցեալին այրին՝ Տիկին Երանուհի Յակոբ-
եան : Մարմար կախարիչով մը ծածկուե-
ցաւ գերեզմանը : Այս՝ զգաւորիչ հանգի-
սութեան պահուն շատ արտառուչ եւ յու-
զիչ տեսարան մը կը պարզուէր. ամէն
սիրտ փոփոկուած էր խորապէս զգածուած էր :
Ուրբանոցէն սանունի մը արտառուչ դամբա-
նական մը կարդաց : Թաղումէն ետք, Տէր
եւ Տիկին Մարթէն Յակոբեան՝ որոնք
խորապէս ընկնուած էին, եւ միւս ներկա-
ները, առաջնորդուեցան Տնօրէնութեան
յարկաբաժինը, ուր հանգստացան պահ
մը եւ Հոգաբարձութեան կողմէ մեծաւ-
որեցան թէյով :

Նմաբարութիւնս այս խոր առիթով իր
ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին
Երանուհի Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկին
Մարթէն Յակոբեանի, Գրիգոր է՞՞ Յակոբ-
եանի եւ բոլոր պարագաներուն :

Հիմնադիր Կ. Ս. ԻԻԹԻՃԵԱՆ : Արտօնէր ՏՕԲԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ : Տպագր. ՃԻՀԱՆ

Հեղինակորիւնը

ՏՕԻԹ. ՃՕՐՃ ՈՒՕԵՊԵՐՆԻ

Թարգմանորիւնը

ՍԻՐ. ՏԷՐ-ՅԱԼՈՒՅԱՆԻ

հաւատարմութիւնը՝ բաւական են շեշտելու կարեւորութիւնը առէն մարդու

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գիրքին, զոր պէտք է կարդայ առէն անհատ և կարդացնէ իր ծանօթին, և որուն բովանդակութեանը անգիտակ մնալը՝ մեծ պակաս մըն է, ուսուցիչի մը համար, ինչպէս ուսանողի մը, տարէցի մը համար, ինչպէս երիտասարդի մը։ Կարդացե՛ք այս հատորը : Ոչ միայն կարգացէ՛ք, այլ նաև ունեցե՛ք զայն տնօրէն, այն նկատուածով որ՝ Տօ՛ր. Ուօշպըրեհի հեղինակորիւն և Ար. Տեր-Յալոսեանի թարգմանորիւն եղող գիրք մը չունենալ՝ նշանակելի թերի մը ձգած ըլլալ է մատենադարաններու մէջ։ Կեդրոնատեղին է Մատթէոսեան ԹղթաՎաճառանցը և գինը 5 զր. :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ

ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՉ ԵԶԱԿԱՆ

ՀԱՅ-ՕՍՄ. ՄԵԾ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Պատգոմական, Դիական Եւ սերիւ կարեւոր բաւերու Ֆրանսեհեանով և բազմաթիւ օրինակներով ձոխացած, իբր 50.000 բառ, ոճ, ասուրիւն :

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԷՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Օգնական Պետական Խորհուրդի Եւ Տնօրէն Պերդերեան Վարժարանի

Այս երկատիրութեան վրայ երկար գրել աւելորդ է. միայն սաղափը ըսենք որ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօրմէն և Գեր. Եղիշէ Եպսկ. Դուրեանէ զատ Թուրք և Հայ նշանաւոր դրողէտ լեզուաբաններէ գնահատականներ կան այս խղճամբով և յոգնաւատասկ երկատիրութեան սկիզբը : Թուրք նշանաւորագոյն գրողէտ-բանաստեղծ Էքրէմ պէյ, Բէշատ պէյ, Ահմէտ Բատիմ պէյ, հայագէտ Սիրէյա Պէյ, Պատրիարքարանի Թուրք. Դիւանապետ տաճկագէտ Կարապետ Էֆ. Խաչատուրեան և արեւելագէտ Ստեփան Էֆ. Կուրտիկեան թուրքերէն գնահատականներ ունին : Հայերէն գնահատականներ ունին Դուրդէնի, Զօհրապի, Պօղոս Բէրէստէճեանի, Ելքէնճեանի, Ուղուրիկեանի, Հրանտ Ասատուրի, Փանոսեանի, Թէոդիկի, Դաղանճեանի պէս բանասէրներ և գրագէտներ։ Երկը ունի 900ի մօտ հոծ էջեր, 8 փունթօ գիրով չարուած. ձօնուած է ուսուցչապետ Ռ. Յ. Պերդերեանի և կը պարունակէ հեղինակին մեծագիր լուսանկարը, Թուրքը ընտիր, տպագրութիւնը ընտիր [Տէր-Ներսէսեան և Պերդերեան], կաղմը փառաւոր [Մատթէոսեան] : Կը վաճառուի կոնյակ 35 զրուշի : Միակ կեդրոնատեղին է Պալենց Դրագունը : 3-10

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Հեղինակներէ և հրատարակիչներէ անոնք՝ որ կը բաղձան Մասիսի մէջ ծանուցուիլը իրենց հրատարակութեան, պէտք չէ մոռնան մեր պայմանը թէ, 2 օրինակ չըրկուած զիրքերը միայն նկատողութեան կ'առնուին և կը ծանուցուին :

ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ազգային, գրական եւ ֆալսափական .—Բա-
րանորդագրութիւն Կ. Պոլսոյ համար՝ տարեկան 80, վեցամսեայ 45
դրշ. : զաւտանքու համար՝ տարեկան 108 դրշ. : վեցամսեայ 60 դրշ.
և ծառք երկիրներու համար՝ տարեկան 35 ֆր. : վեցամսեայ 20
ֆր. : Զեւքէ վաճառում՝ քաղք փարս : ԱՐԵՒԵԼՔ հրատարակ
կ'ելլէ ամէն օր, կէս օրին, խնամեալ բովանդակութեամբ, ըն-
տիր յօդուածներով, թարմ լուրերով ու նորագոյն տեղեկութիւններով :
ԱՐԵՒԵԼՔ, իր վերակալմամբ խմբագրութեամբ և իր կարող աշխա-
տակիցներով առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ տեղական հայ մամուլին
մէջ, արժանացած՝ բնթերցողներու գնահատմանը : Իր առաւելութիւններէն
մէկն է ՊԱՏԿԵՐԱԶՍԱՐԻ ԸԼԼՈՒՄ հանգամանքը, որով իր բնթերցողնե-
րուն կը ներկայացնէ պարբերաբար Մանօթ Դէմքեր և կրքեմն ալ տե-
սարաններ : Ոչ նուազ կը գնահատուին իր մասնագիտական յօդուած-
ները, և կեղեցական, կրօնական, անասնական-տեղանաւորական, եր-
կրագործական, իրաւաբանական և այլն, բացի գրական, բանասիրա-
կան գրուածքներէ, օրումն տեսութիւններէ ևն : ԱՐԵՒԵԼՔ լիբրարներու
ամէն գրութիւն և բաժանորդագիրն ուղղել Տէր և Տնօրէն Գառնգիւն
էֆ. Պոյաճեանի հասցէին, Դալաթիա, Մահմուտիէ Ճաւաթի, ուր կը
գտնուին թերթին Տպարանը և Խմբագրատունը :

Jeprends tous les jours

de la vraie
CREME DE MORUE

de la Pharmacie PEQUART de VERDUN-s/-Reusa

C'est très bon !!!

Petit mère, se méfie des produits
similaires; mauvais et digérant mal.

Le Flacon : 3^{fr} 50 dans t^{tes} Pharmacies.

« SUPERIEURE A L'HUILE de FOIE de MORUE et aux EMULSIONS. »

Նշանաւոր. Տոքթ. Բէքառի
այս Էմուլսիօնը կը գերա-
զանցէ հրատարակի վրայ
գտնուած բոլոր իր նմաննե-
րը : Զուելի իւզի տեղ կը գոր-
ծածուի և անկէ աւելի
օգուտ էւնի աղոյ և տկար

անձերու : Միակ ներկայացուցիչ Թուրքիոյ . Ո. Սօլախեան, Կ. Պոլիս :

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԴԻՏԱԳԱՆ ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԻ կը դարձանէ ամէն տե-
սակ աւուայի և լինալի հիւանդութիւնները, փառած աւուանքը կը լեցնէ՝
առողջ աւուանքու պէս երկար առնն զործածուելու պայմանով :

ԲՈՂՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՄԵԹՈՏՈՎ, նորը, ճաշակաւոր և զիմացկուն
արուեստական աւուանքը կը պատրաստէ, բնականին ճիշդ նման :

Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր իր դարձանատան մէջ, Բերա, Մեծ
Բարձաք-Գալու, թիւ 8 : Կարօտ հիւանդները ձրի կը դարձանէ հիւ-
շարթի օրերը՝ Բերաի Աղքատախնամ դարձանատունին մէջ :

Կիրակի օրերը ժամայրութեամբ կ'ընդունին :

Ճ. ՍԻՄՕՆ

Բարիկ

ՔՐԷՄ

ՍԻՄՕՆ

Կիսերինով պատրաստւած
եւ առանց որ եւ է նարպակի խղի
Լաւազոյն արտադրութիւնն է
ան՝ պահպանելու համար ԴէՄ-
Քիւն Ու Չեռ-Քերճի
Ճերմակութիւնը

1900ին բարիկեան ոսկի շնորհով

Քրեմ Սիմոնը մօրթը կը պահպանէ օդին աղդեցութեան դէմ.
ճաթառութիւններուն, կարմրութիւններուն եւ խորշակահարութեան
առաջը կ'առնէ :

Եթէ վրայէն Սիմոնի բրնձափոշիի թեթեւ խաւ մը քսուի,
դէմքի գոյնին երիտասարդութեան շլացուցիչ փայլ մը կ'ուտայ :

Պէտք է ամէն օր դորձածել դայն, թաց լաթով մը մօրթին վրայ
տարածելով եւ յետոյ մեղմ շփումով մը ներս թափանցել տալով :

Ճարպային ոչ մէկ մարմին չպարունակելով, ամբողջովին կը
լուծուի ջուրին մէջ :

ՄԻԱԿԵ Է ԱՆ ՈՐ ԸՆԳՈՒՆՈՒՄԾ ԸՆԼԱՅ ԲՈՒՈՐ ԴԵՂԱՅԻ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ-
ՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

1860ին հնարուած, իսկապէս առողջապահիկ ու ամենատաաջ-
նակարգ Քրեմն է ան աղւորութեան : Բովանդակ աշխարհի մէջ
իր ունեցած յաջողութիւնը առաջ բերած է բազմաթիւ կեղծեր,
որոնցմէ պէտք է խորշիլ ու խոյս տալ :

Քրեմ Սիմոնը, բրնձափոշի Սիմոնը եւ Սիմոնի
օճառը կը գանուին դեղարաններուն, անուշահոտ-
թեան վաճառատններու եւ պաղարհներու մէջ :

Դնած ասեմ պէտք է լաւ լննել վաճառանիք՝ որ պէտք է ըլլայ
նով պահելին ճիշդ նմանը :

“ՄԱՍԻՍ,,Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Պոլիսի և դաւառներու համար տարեկան 60 դրշ.:

Արտասահմանի » » 14 ֆրանք:

Թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ:

Բաժանորդները իրաւունք ունին ստանալու մեր պարգեւները,

միշտ ձրիաբար, թղթատարութեան ծախքն ալ մեր վրայ:

Մասիսի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս կախիկ է:

Դրամ կարելի է զրկել փոխանակադիրով, օտմանեան կամ

օտար ընկեստ-փութով և օտմ. թղթատարական նամակադրոշ-

մով, 20 հատը մէկ մէծիտի հաշիւով:

Զննատարակուած ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր:

Նամակ կամ որ և է զրութիւն ուղղել առ

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

“ՄԱՍԻՍ,,Ի Հասցեով

Պապը Աւի ճաւսէսի, Թիւ 38

درعليه باب عالی جاده سنده نومرو ۳۸ «ماسيس» غزته سی اداره خانه سی

Rédaction de la Revue «MASSIS»

N. 38, Avenue de la Sublime Porte

CONSTANTINOPLE

“ՄԱՍԻՍ-ի Նոր Շրջանի Ա. Տարիի հաւաքածոն, որ 1000 էջէ բաղկացած գրական գեղեցիկ հասոր մը կը կազմէ, կրնայ ստացուիլ Խմբագրութենէն, կանխիկ փոխարժէքով՝ 60 դրշ. կազմուած 65: Թղթատարով յրկուեկի՛ք Հասորներու համար պէ՛տք է 5 դրշ. աւելի վճարել:

ՆՈՐ

Նոր Տարուան ստացիկն նորոքիւնք

Յ. Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆԻ

ԳԱՆՁ ԻՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Այս գիրքին համար յատկապէս փորագրուած 300 պատկերներով. — Անմրձեկիօրէն ընտրելագոյն Դասագիրքը՝ Տարբ. Դասընթացքի երկսեռ աշակերտներու համար: Դին 5 դրշ.: Կեդրոնատեղն է հեղինակին ԳԱՐՈՒՆ Դրատուհը, Կ. Պոլիս, Մեծ Նոր Խան, Վերի յարկ, Թիւ 55: